

TIDIGT UTTAG AV PENSION

GER BÅDE LÄGRE INKOMSTPENSION OCH LÄGRE GARANTIPENSION



SRF
SENIORERNA

INNEHÅLL

Sammanfattning	3
1. Inledning	4
2. Garantipension och pensionsåldrar	5
Kort om garantipensionen	5
Höjd garantipension sommaren 2022	5
Pensionsåldrar, medellivslängd och införande av riktålder	6
3. Uttagsålderns påverkan på garantipensionen – 66-årsregeln	9
4. Vilken effekt har tidigt pensionsuttag på garantipensionen?	10
Slutlön 30 000 kr	10
Slutlön 34 000 kr	12
Slutlön 38 000 kr	14
5. Summering och slutsatser	15
Källor	17
Bilaga – garantipensionen	18

Författare: Anna Eriksson, sakkunnig pensioner SPF Seniorerna

SAMMANFATTNING

- En person som tar ut pension före sin riktålder förlorar ekonomiskt på flera sätt: den inkomstrelaterade allmänna pensionen blir lägre livet ut, högre skatt betalas fram till året efter riktåldern och grundskydd kan fås först från årskullens riktålder. Men det finns också en okänd regel, 66-årsregeln, som påverkar garantipensionen vid tidigt uttag.
- Garantipension prövas mot inkomstgrundad allmän pension. 66-årsregeln innebär att vid pensionsuttag före 66 år kalkyleras inkomstpensionen, i beräkningen av garantipension, som om pensionsuttaget hade påbörjats vid 66 år. Då blir det fiktiva inkomstpensionsbeloppet i beräkningen högre. Det leder i sin tur till en lägre garantipension, jämfört med om individens faktiska utbetalade inkomstpension hade legat till grund för beräkningen.
- För personer födda 1958 med slutlöner på 30 000, 34 000 respektive 38 000 kronor och 40 års arbetsliv bakom sig blir effekterna av 66-årsregeln betydande. När pensionsuttag sker vid 63, 64 och 65 år medför 66-årsregeln mellan 300 och 900 kronor lägre pension efter skatt varje månad.
- På årsbasis blir det förluster på 3 800–10 600 kronor efter skatt. Den negativa effekten av 66-årsregeln kvarstår på pensionen livet ut, under en 20-årsperiod blir förlusten på mellan 75 000 och 212 000 kronor efter skatt. Skillnaderna räkneexemplen emellan beror på slutlön och ålder för pensionsuttag, ju tidigare uttag desto större blir den negativa effekten.
- Avsikten med 66-årsregeln är att garantipensionen i ett senare skede inte ska kompensera för tidigt uttag. Men storleken på den negativa effekten kan ifrågasättas. Individerna förlorar oavsett ekonomiskt på tidigt uttag på flera andra sätt, och även utan en 66-årsregel skulle den som går i pension sent få högre pension än en person med tidigt uttag.
- Idag har nära sex av tio pensionärer garantipension utbetald. Samtidigt höjs pensionsåldrarna, tidiga pensionsuttag har blivit allt vanligare och stora grupper framtida pensionärer väntas också ta ut pension före sin riktålder. 66-årsregeln, som ökar med riktåldern, berör därmed långt fler pensionärer idag och imorgon än vad som var avsikten. Regeln påverkar hundratusentals personers totala pensionsnivå livet ut.
- Information om 66-årsregeln och dess effekter måste förbättras och förenklas. För att 66-årsregeln ska kunna anses skälig måste alla människor kunna försörja sig, genom arbete eller sociala ersättningar, till riktåldern. Utöver att långt fler personer berörs av 66-årsregeln numer finns en rad brister i pensionssystemet, som att det lönar sig dåligt att arbeta ihop sin pension. Det är en hel del som har inte blivit som det var tänkt, pensionssystemet behöver därför ses över i sin helhet.

1. INLEDNING

Uttagsåldern för pension spelar en mycket stor roll för den samlade pension man sedan har livet ut. Det är förhållandevis välkänt att pensionen blir lägre om man väljer att ta ut pension före sin pensionsålder och att den blir högre om man tar ut pension sent.¹ I huvudsak beror detta på att den allmänna pension man tjänat in ska fördelas och betalas ut under ett färre antal år när pensionsuttaget skjuts upp, medan det omvända gäller vid tidigt pensionsuttag. Till detta kommer också att ytterligare år med arbetsinkomster läggs till den redan intjänade pensionen vid senare uttag. Tjänstepensionen förändras i regel i mindre grad.

I sammanhanget är också det förhöjda grundavdraget, lägre skatt på pensionsinkomster, viktigt. Det gäller för personer som vid årets ingång har fyllt 66 år – i praktiken från året då man fyller 67 år eller året efter den idag gällande pensionsåldern.² Skillnaden i skatt är betydande. För en pensionär med en total pension på 20 000 kronor före skatt handlar det om cirka 2 000 kronor mer i skatt varje månad fram till året man fyller 67 år.

Men det finns också en mer okänd regel, här benämnd 66-årsregeln (tidigare 65-årsregeln), kring åldern för uttag av allmän pension som påverkar en annan del av pensionen, nämligen garantipensionen. SPF Seniorerna har i en längre rapport år 2021 granskat denna regel och dess effekter under dåvarande förhållanden.³ Men sedan dess har flera väsentliga förändringar skett. Garantipensionen har höjts och därigenom har antalet som erhåller den ökat. Införandet av riktåldern gör att såväl åldern för när garantipension först kan erhållas som 66-årsregeln succesivt flyttas upp i ålder – samtidigt som andelen personer som tar ut pension tidigt växer. Hur påverkar dessa förändringar pensionen och mer specifikt vilka blir effekterna av den okända 66-årsregeln för vanliga pensionärer idag?

”Men det finns också en mer okänd regel, här benämnd 66-årsregeln, kring åldern för uttag av allmän pension som påverkar en annan del av pensionen, nämligen garantipensionen.”

¹ Enligt Pensionsmyndigheten minskar total pension med 7-8 procent om man tar ut pension vid 65 år istället för vid 66 år, medan den ökar med 5-6 procent när uttag sker vid 67 år istället för vid 66 år.

² Fram till och med 2022 gällde året efter man passerat den dåvarande pensionsåldern 65 år. Från och med år 2026 kommer det att vara året efter riktåldern 67 år som gäller för det förhöjda grundavdraget.

³ Se SPF Seniorerna skrift nr 3 år 2021.

2. GARANTIPENSION OCH PENSIONSÅLDRAR

Kort om garantipensionen

Garantipensionen⁴ är en del av pensionssystemets grundskydd som finansieras av statskassan och är tänkt för personer med låg eller ingen inkomstgrundad pension. Den prövas enbart mot en individs inkomstgrundade allmänna pension (inkomst/tillägspension, premiepension samt eventuell änkepension eller utländsk pension), men inte mot tjänstepension eller andra inkomster i hushållet. Däremot gäller olika belopp och gränser för gifta och ogifta. Garantipensionen förändras årligen med prisindex.

Från och med år 2023 ska individen ha fyllt 66 år för att kunna få garantipension, tidigare gällde 65 år. Garantipensionen har en maximal nivå på månadsbasis på 11 603 kronor för ogifta och 10 505 kronor för gifta, som berör personer som har arbetat lite eller inte alls. Garantipensionen trappas av för personer med inkomstgrundad pension – ju högre inkomstgrundad pension desto mindre garantipension. Denna reduceringsregel gör att garantipensionen försvinner helt vid en inkomstbaserad pension som överstiger 17 655 kronor per månad för ogifta (15 988 kronor för gifta). För många som erhåller garantipension utgör den därför en utfyllnad till inkomstbaserad pension.

Höjd garantipension sommaren 2022

Garantipensionen höjdes i augusti 2022 efter ett beslut i riksdagen i juni samma år. Syftet var en höjning med som mest 1 000 kronor före skatt, genom att prisbasbeloppskomponenterna i garantipensionen höjdes.⁵ Utöver att garantipensionen höjdes för personer med garantipension medförde förändringen också att antalet med garantipension då ökade med drygt 342 000 personer (genom att gränsen för vid vilken nivå på inkomstpensionen som man inte längre kan få garantipension också höjdes). Vid årsskiftet 2022/2023 drogs även garantipensionen till utomlands bosatta in, vilket påverkade cirka 57 000 personer. Vid samma årsskifte ökade prisbasbeloppet med 8,7 procent, som följd av prisstegringarna i samhället. Och vid årsskiftet 2023/2024 ökade prisbasbeloppet med 9,1 procent.

Allt detta har medfört att fler pensionärer har garantipension utbetald idag (tabell 1). Antal pensionärer med garantipension har ökat från cirka 663 000 år 2022 till omkring 1 228 000 år 2024, en ökning med cirka 566 000 personer eller 85 procent under tidsperioden.

Tabell 1: Antal och andel med garantipension i januari respektive år, 65 och 66 år och äldre

År	Antal med garantipension			Andel med garantipension		
	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män
2022	662 829	507 980	154 849	30,1%	43,6%	15,0%
2023	1 074 788	786 520	288 268	48,5%	67,1%	27,6%
2024	1 228 348	857 238	371 110	57,0%	75,3%	36,6%

Källa: Pensionsmyndighetens databas

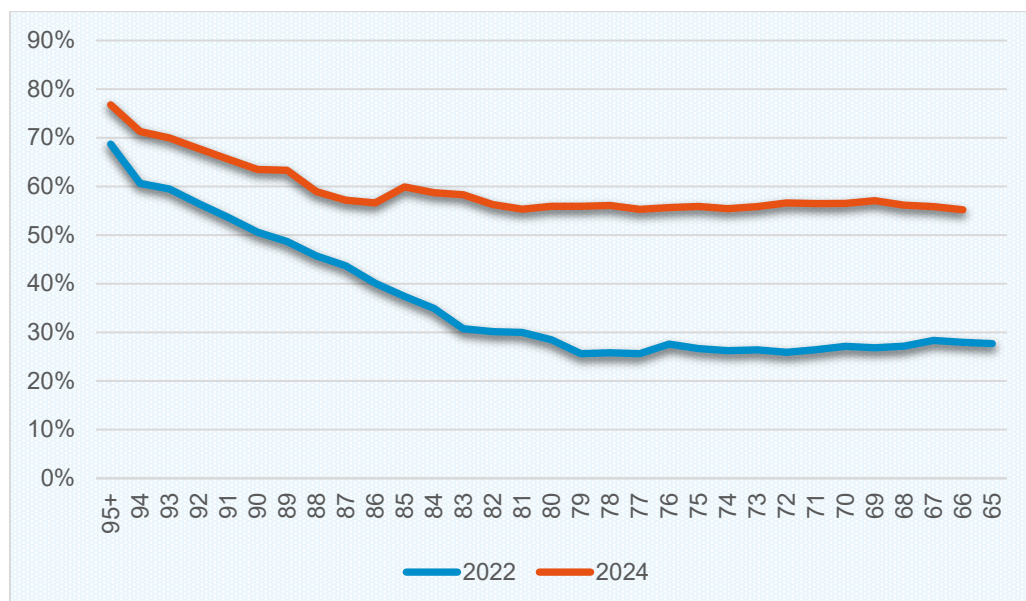
⁴ Mer detaljer finns i en bilaga om garantipensionen. I denna rapport ligger fokus på garantipensionen för födda 1938 och senare.

⁵ Från 2,181 till 2,43 prisbasbelopp för ogifta och från 1,951 till 2,2 prisbasbelopp för gifta.

I tabell 1 syns även att det numer är 57 procent av pensionärerna⁶ som har garantipension utbetald jämfört med 30 procent i början på år 2022. Tre av fyra kvinnliga pensionärer har idag garantipension utbetald, bland män handlar det om strax över en av tre.

Medelbeloppet för utbetald garantipension år 2024 är cirka 2 440 kronor (1 800 kronor år 2022), vilket understryker att garantipensionen ofta utgör ett komplement till inkomstpensionen. Även om garantipension blir vanligare med åldern är det idag likväl vanligt med garantipension i hela åldersgruppen (se diagram 1).

Diagram 1: Andel (%) med garantipension utifrån ålder, 2022 och 2024



Källa: Pensionsmyndighetens databas

Den okända regeln för beräkning av garantipension, som vi strax återkommer till, berör alltså numer betydligt fler nuvarande och framtida pensionärer än vad som var fallet för ett par år sedan samt än som var avsikten vid pensionsreformen på 1990-talet.

Pensionsåldrar, medellivslängd och införande av riktålder

Mellan år 2000 och år 2022 ökade medellivslängden vid 65 års ålder med närmare 2,5 år (1,8 år för kvinnor och 2,8 år för män). I pensionssystemet medför detta att behovet av att arbeta allt längre för att få en rimlig pension ökar automatiskt för varje ny årskull pensionärer, gör man inte det blir den allmänna pensionen allt lägre i relation till ens slutlön.⁷

Men en förlängning av arbetslivet har inte blivit verklighet och den allmänna pensionen har därmed blivit allt lägre. Sedan år 2004 har medelpensionsåldern pendlat mellan 64,5 och 65 år,

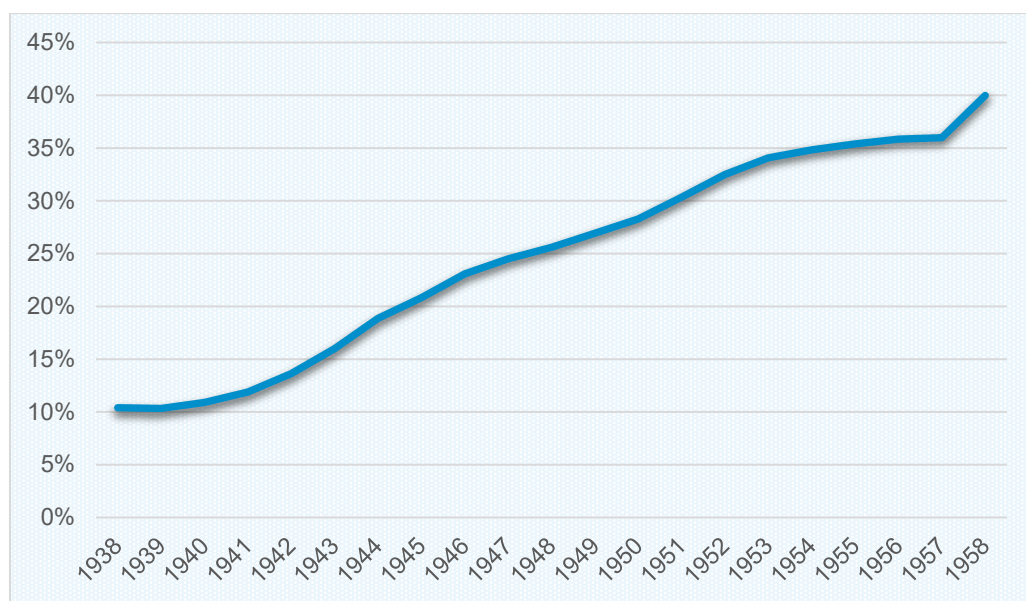
⁶ Avser även utlandsboende pensionärer, om dessa tas bort från ekvationen blir andelen runt 60 procent.

⁷ I pensionssystemet används delningstal som speglar varje årskulls förväntade medellivslängd vid respektive uttagsålder. Delningstalen ökar automatiskt när medellivslängden ökar. En individs pensionsbehållning divideras vid pensionering med vederbörandes delningstal, vilket leder till en allt lägre månadspension när antalet år som pensionär förväntas växa – om inte pensionsuttaget skjuts upp med 2-3 år. Delningstalens ökning sker oberoende av villkor på arbetsmarknaden, lagstadgade pensionsrelaterade åldrar, regler och åldersgränser i trygghetssystemen mm.

2022 låg medelpensionsåldern på 64,8 år. Nämnade mått kan förväntas öka något när olika pensionsrelaterade åldrar höjs.⁸

Samtidigt som medelpensionsåldern legat förhållandevis stilla har däremot spridningen i uttagsålder ökat markant – allt fler tar ut pension vid en annan ålder än 65 år, såväl före som efter. Särskilt påtaglig är ökningen av andelen som tagit ut pension före 65 år (diagram 2).

Diagram 2: Andel personer (%) i årskull 1938-1958 som påbörjat pensionsuttag före 65 års ålder, utifrån födelseår



Källa: Pensionsmyndigheten (2023) Pensionsåldrar och arbetslivets längd

I exempelvis årskull 1957 var det 36 procent som tog ut pension före 65 år, 38 procent vid 65 år medan resten (26 procent) väntas ta ut pension efter 65 års ålder. För årskull 1938 var motsvarande siffror cirka 10, 78 och 10 procent. För den senaste årskullen där pensionering före 65 år kan sammanställas, födda 1958, är det hela 40 procent som tagit ut pension före 65 år. Årskull 1958 är dessutom den första årskullen med riktålder 66 år. Det kan förväntas tillkomma ett antal personer i årskull 1958 som tar ut pension vid 65 års ålder, således kommer en majoritet av 58:orna att påbörja pensionsuttaget före sin riktålder.

Orsaker till förtida pension kan vara ohälsa, önskan om mer fritid, att vilja gå i pension samtidigt som sin partner med mera. Det är vanligare att personer i arbetaryrken går i pension tidigt medan personer i akademikeryrken tenderar att gå i pension senare.

“Särskilt påtaglig är ökningen av andelen som tagit ut pension före 65 år.”

Andra bidragande orsaker är att insatser för ett verkligt längre arbetsliv har saknats samtidigt som pensionsåldern legat kvar på 65 år alldeles för länge (cirka 20 år för länge) – vilken då signalerar att ett längre arbetsliv inte är nödvändigt förrän någon gång i framtiden. Ytterligare en orsak till tidig pensionering kan vara att man inte har något annat val för sin försörjning än att börja ta ut

⁸ Pensionsåldern är flexibel. Det har varit möjligt att ta ut pension från 61 års ålder, denna lägsta ålder har höjts till 62 år 2020, 63 år 2023 och till 64 år 2026. Däremot finns ingen övre åldersgräns för när uttag måste påbörjas.

pension, som följd av åtstramningar i sjukförsäkringen. En indikation på detta är att år 2004 hade 150 000 personer i åldern 60-64 år sjukersättning, år 2022 hade detta antal minskat kraftigt till 49 000 personer.

Pensionsåldern har höjts i ett första steg år 2023 från 65 till 66 år, vilket berör årskull 1958 och 1959. Denna reform går under benämningen riktålder, och riktåldern styr även andra pensionsrelaterade åldrar som tidigaste ålder för uttag av allmän pension, åldersgränser i kringliggande trygghetssystem och tidigaste ålder för att kunna få grundskydd. Från 2026 är det 67 år som gäller som riktålder för födda 1960 och senare och från år 2035 förväntas riktåldern bli 68 år och därefter fortsätta att höjas i takt med medellivslängden. Särskilt åldern för grundskyddet och åldern för tidigaste uttag av allmän pension spelar roll i denna rapport. Sedan 2023 kan garantipension tidigast kan erhållas från 66 års ålder (mot tidigare 65 års ålder), från 67 år 2026 och från 68 år omkring 2035. Liksom idag är tanken att uttag av allmän pension även framöver kan ske tidigast tre år före riktåldern. Värt att ha i åtanke är att varje årskull vid pensionering består av omkring 110 000 personer.

Samtidigt indikerar flera opinionsundersökningar att stora grupper framtida pensionärer kommer att gå i pension före sin riktålder. Enligt Swedbank anger en knapp majoritet födda 1960-68 att de avser gå i pension före sin riktålder. I en undersökning av TCO framgår att 52 procent av tjänstemännen i åldern 50-67 år planerar att gå i pension före sin riktålder.

Sammantaget kan konstateras att allt fler pensionärer omfattas av garantipensionen samtidigt som pensionsåldrarna höjs och tidiga uttag har blivit vanligare. Detta kan förväntas medföra att en växande skara seniorer berörs av den okända regeln för beräkning av garantipensionen vid tidigt uttag. Därmed kommer den totala pensionsnivån livet ut, för hundratusentals pensionärer idag och i framtiden, att påverkas av 66-årsregeln.

*”Samtidigt indikerar flera
opinionsundersökningar att stora
grupper framtida pensionärer
kommer att gå i pension före sin
riktålder.”*

3. UTTAGSÅLDERNS PÅVERKAN PÅ GARANTIPENSIONEN – 66-ÅRSREGELN

Tidpunkten för uttag av allmän pension spelar roll för garantipensionen. En persons garantipension beräknas utifrån den nivå på den inkomstgrundade pensionen som skulle ha gällt om den inkomstgrundade pensionen hade tagits ut den månad då vederbörande fyller 66 år, även om pensionen tas ut före eller efter 66 år. Således är det inte den faktiska inkomstbaserade pension som individen har utbetald som ligger till grund för om man kan erhålla garantipension eller ej – och vad den i så fall blir. Detta är den okända⁹ så kallade 66-årsregeln (tidigare 65-årsregeln), som dessutom väntas höjas i takt med riktåldern.¹⁰

Om individen arbetar vidare och väntar med sitt uttag ökar pensionsbehållningen och ett lägre delningstal används för att fastställa inkomstpensionen vid senare uttag. Men avräkning i garantipensionen mot ökad inkomstrelaterad pension begränsas då genom att garantipensionen beräknas som om inkomstpensionen hade tagits ut vid 66 års ålder, även om uttaget faktiskt sker senare.

“Det är numer 57 procent av pensionärerna som har garantipension utbetald jämfört med 30 procent i början på år 2022.”

Om individen tar ut pension före 66 år kalkyleras inkomstpensionen vid beräkningen av garantipension likaledes som om pensionsuttaget hade påbörjats vid 66 år. Det belopp med inkomstbaserad pension som räknas av från garantipensionen är då högre än det faktiska utbetalade beloppet av inkomstbaserad pension. Eftersom en högre inkomstpension resulterar i en lägre garantipension betyder detta att tidigt pensionsuttag leder till en lägre garantipension än vad individens faktiska inkomstpension annars skulle ge.¹¹

⁹ Pensionsmyndigheten har viss information på en webbsida som handlar om garantipensionen som sådan, men 66-årsregeln har där snarare karaktär av bisak. Det saknas klagörande räkneexempel samt tydlig och separat information om just denna regel. Hos andra aktörer förefaller information om 66-årsregeln saknas.

¹⁰ Avseende premiepensionen finns en annan regel, för att människors olika fondutveckling eller val av efterlevandeskydd i premiepensionen inte ska påverka garantipensionen. Därför används inte individens faktiska premiepension i beräkningen för garantipension, utan ett värde för premiepensionen räknas in i inkomstpensionen som om en individs alla intjänade pensionsrätter hade skett i inkomstpensionen.

¹¹ Enligt Prop. 1997/98:152 skulle garantipensionen utan 66-årsregel kompensera för den lägre inkomstgrundade pension som bli resultatet när en individ tar ut pension före sin pensionsålder (jämfört med pensionsnivån vid uttag vid pensionsåldern). Vidare anges att den som av olika anledningar inte kan arbeta till åldern när grundskydd kan erhållas bör istället kunna få sin försörjning tryggad genom trygghetssystemen.

4. VILKEN EFFEKT HAR TIDIGT PENSIONSUTTAG PÅ GARANTIPENSIONEN?

När en bedömning av möjlighet till garantipension görs beräknas således den inkomstrelaterade pensionen som om den hade tagits ut vid 66 års ålder. För en person som har tagit ut allmän pension före sin riktålder blir detta fiktiva inkomstpensionsbelopp i beräkningen högre, vilket i sin tur leder till en lägre garantipension än om personens faktiska utbetalade inkomstpension hade legat till grund för beräkningen. Men hur stora effekter har då 66-årsregeln på pensionen för några vanliga räkneexempel?

För att kunna göra en uppskattning av den negativa effekten av 66-årsregeln används här tre räkneexempel födda 1958, med slutlöner på 30 000, 34 000 respektive 38 000 kronor per månad (2024 års lönenivåer). Sett till lönespridningen i landet motsvarar de tre exemplen fler än hälften av löntagarna, år 2022 var medianlönen drygt 34 000 kronor. Alla räkneexempel har garantipension utbetald, vilket är i linje med att närmare sex av tio seniorer (också bland yngre seniorer) idag har garantipension. För respektive slutlönenivå används 40-åriga arbetsliv och en pensionsålder på 63, 64 och 65 år. Vi jämför sedan garantipensionen enligt gällande 66-årsregel med vad garantipensionen skulle bli om samma regel inte existerade (medan övriga pensionsdelar är intakta). Inledningsvis sätts också de tre räkneexemplens pensioner i relation till pensionen vid uttag vid 66 års ålder.¹²

Slutlön 30 000 kr

För räkneexemplen med en slutlön på 30 000 kronor framgår i tabell 2 att den inkomstbaserade delen av allmän pension blir lägre ju tidigare pensionsuttaget skett, medan övriga pensionsdelar är nära på identiska oavsett uttagsålder. Noteras bör att garantipensionen är mycket likvärdig, trots att det skiljer 1 000–2 000 kronor i inkomstrelaterad allmän pension. På total pension återspeglas skillnaden från inkomstgrundad allmän pension såväl före som efter skatt.

Tabell 2: Pensionsnivåer kr/mån för olika räkneexempel med 66-årsregel, årskull 1958, slutlön 30 000 kr

Räkne- exempel arbetar åren	Inkomst- baserad allmän pension	Garanti- pension	Tjänste- pension	Total pension före skatt	Total pension efter skatt
26-66 år	14 528	2 186	3 642	20 356	16 860
25-65 år	13 562	2 174	3 642	19 378	16 142
24-64 år	12 929	2 154	3 573	18 656	15 608
23-63 år	12 508	2 133	3 503	18 144	15 230

Källa: Egna beräkningar

Om istället det faktiska inkomstbaserade beloppet utgås ifrån i beräkningen av garantipension skulle de tre exempel som går i pension före 66 års ålder få en högre garantipension. I tabell 3 syns att total pension efter skatt blir mellan 300 och 700 kronor högre per månad, beroende på pensionsålder, när garantipension utan 66-årsregel används. Procentuellt sett handlar det om en

¹² Pensionsmyndighetens Typfallsmodell version 4.62 har använts. Räkneexemplen har tjänstepension SAF-LO och har arbetat på heltid i 40 års tid. Skattetabell 32 för år 2024 har använts och pensionerna som visas refererar till år 2025 för att det förhöjda grundavdraget ska ha trätt i kraft för årskullen. Räkneexemplen antas inte ha rätt till bostadstillägg. I inkomstbaserad pension ingår i tabellerna inkomstpension, premiepension och inkomstpensionsstillägg. Garantipension utan 66-årsregel har beräknats genom att använda faktisk utbetald inkomstpension som grund för att räkna fram garantipensionen.

skillnad i total pension efter skatt på 1,9, 3,5 respektive 4,6 procent. Det framgår också att även utan 66-årsregeln har den som påbörjat pensionsuttag vid riktåldern 66 år en högre total pension jämfört med räkneexemplen som tagit ut pension tidigt.

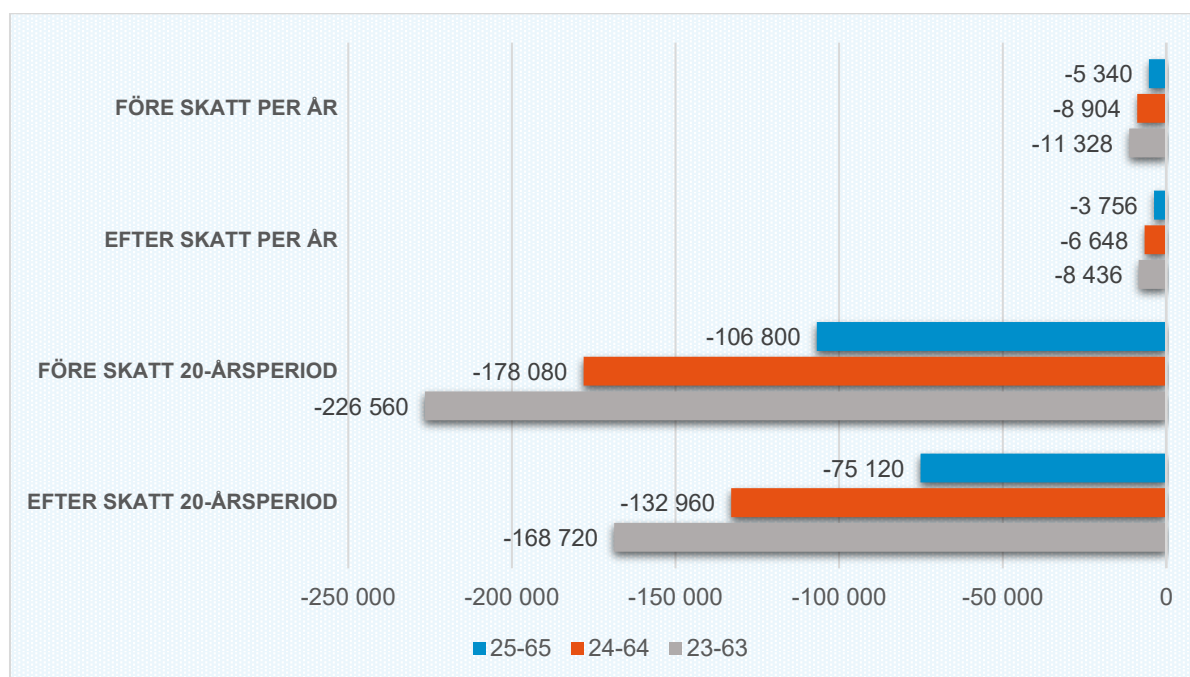
Tabell 3: Pensionsnivåer kr/mån för olika räkneexempel utan 66-årsregel samt differens mellan med och utan 66-årsregel, årskull 1958, slutlön 30 000 kr

Räkne- exempel arbetar åren	Garanti- pension	Total pension före skatt	Total pension efter skatt	Differens före skatt, kr	Differens efter skatt, kr	Differens före skatt, %	Differens efter skatt, %
26-66 år	2 186	20 356	16 860				
25-65 år	2 619	19 823	16 455	445	313	2,3%	1,9%
24-64 år	2 896	19 398	16 162	742	554	4,0%	3,5%
23-63 år	3 077	19 088	15 933	944	703	5,2%	4,6%

Källa: Egna beräkningar

Effekten av 66-årsregeln blir mer betydande sett på årsbasis (diagram 3), det rör sig om mellan 3 800 och 8 400 kronor i skillnad efter skatt. Utslaget under alla år som pensionär, här antaget som en 20-årsperiod, blir det stora summor i förlust i garantipensionen för den som tar ut pension tidigt: 75 000 kronor efter skatt för den som går i pension vid 65 år, 133 000 kronor vid pensionering vid 64 år och 169 000 kronor med en pensionsålder på 63 år.

Diagram 3: Effekt av 66-årsregeln på total pension kr/år och totalt över 20 år för olika räkneexempel, årskull 1958, slutlön 30 000 kr



Källa: Egna beräkningar

Slutlön 34 000 kr

Också med en slutlön på 34 000 kronor (tabell 4) blir den inkomstbaserade delen av allmän pension lägre ju tidigare pensionsuttaget skett, medan övriga pensionsdelar är nära på identiska oberoende av uttagsåldern. Skillnaden från inkomstgrundad allmän pension återspeglas också här på total pension före och efter skatt.

Tabell 4: Pensionsnivåer kr/mån för olika räkneexempel med 66-årsregel, årskull 1958, slutlön 34 000 kr

Räkne- exempel arbetar åren	Inkomst- baserad allmän pension	Garanti- pension	Tjänste- pension	Total pension före skatt	Total pension efter skatt
26-66 år	16 386	1 347	4 127	21 860	17 947
25-65 år	15 290	1 334	4 127	20 751	17 151
24-64 år	14 573	1 310	4 050	19 933	16 539
23-63 år	14 097	1 288	3 971	19 356	16 120

Källa: Egna beräkningar

Vid beräkning av garantipension utan 66-årsregel skulle de tre exempel som går i pension före 66 års ålder få en cirka 350 till 750 kronor högre pension efter skatt (tabell 5). Procentuellt sett påverkas total pension efter skatt 2, 3,9 respektive 4,7 procent. Också här kvarstår en skillnad i total pension mellan de olika uttagsåldrarna – ju senare uttag, desto högre pension.

Tabell 5: Pensionsnivåer kr/mån för olika räkneexempel utan 66-årsregel samt differens mellan med och utan 66-årsregel, årskull 1958, slutlön 34 000 kr

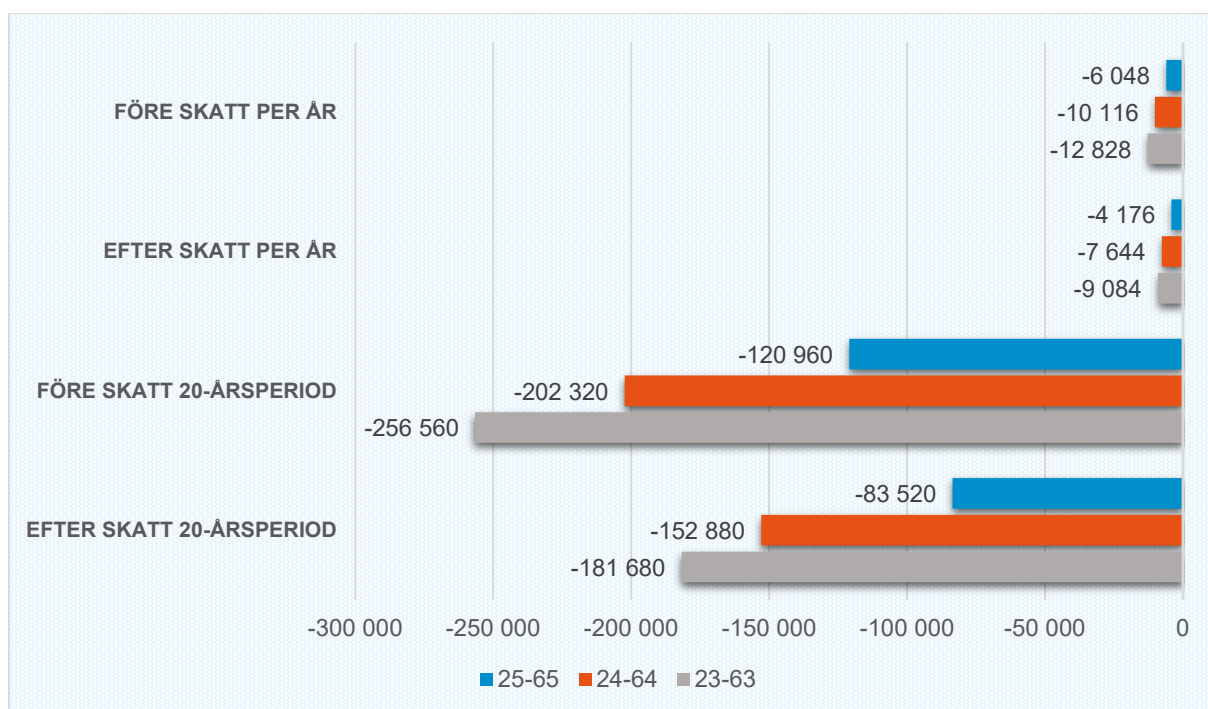
Räkne- exempel arbetar åren	Garanti- pension	Total pension före skatt	Total pension efter skatt	Differens före skatt, kr	Differens efter skatt, kr	Differens före skatt, %	Differens efter skatt, %
26-66 år	1 347	21 860	17 947				
25-65 år	1 838	21 255	17 499	504	348	2,4%	2,0%
24-64 år	2 153	20 776	17 176	843	637	4,2%	3,9%
23-63 år	2 357	20 425	16 877	1 069	757	5,5%	4,7%

Källa: Egna beräkningar

I diagram 4 framgår att skillnaden på årsbasis blir 4 200–9 100 kronor. Sett till hela tiden som pensionär, en 20-årsperiod, blir det betydande summor i förlust efter skatt för den som går tidigt i pension: 84 000 kronor med pensionsålder 65 år, 153 000 kronor vid pensionering vid 64 år och 182 000 kronor för den som går i pension vid 63 år.

”Under alla år som pensionär blir det stora summor i förlust i garantipensionen för den som går tidigt i pension.”

Diagram 4: Effekt av 66-årsregeln på total pension kr/år och totalt över 20 år för olika räkneexempel, årskull 1958, slutlön 34 000 kr



Källa: Egna beräkningar

Slutlön 38 000 kr

Med slutlön 38 000 kronor i tabell 6 blir den inkomstbaserade delen av allmän pension lägre ju tidigare pensionering, och övriga pensionsdelar är mycket likvärdiga oberoende av uttagsåldern. Detta avspeglas även på total pension före och efter skatt.

Tabell 6: Pensionsnivåer kr/mån för olika räkneexempel med 66-årsregel, årskull 1958, slutlön 38 000 kr

Räkne- exempel arbetar åren	Inkomst- baserad allmän pension	Garanti- pension	Tjänste- pension	Total pension före skatt	Total pension efter skatt
26-66 år	18 018	508	4 612	23 138	18 913
25-65 år	16 794	494	4 612	21 900	17 987
24-64 år	15 990	468	4 526	20 984	17 332
23-63 år	15 458	443	4 438	20 339	16 843

Källa: Egna beräkningar

De tre exempel som går i pension före 66 års ålder skulle få en högre garantipension om deras faktiska inkomstbaserade belopp hade utgått ifrån i beräkningen av garantipension (tabell 7). För total pension handlar det per månad om en differens på omkring 400 och 900 kronor efter skatt. Total pension efter skatt förändras då procentuellt sett med 2,3, 3,9 respektive 5,2 procent. Exemplet som tar ut pension vid riktåldern har fortsatt en högre total pension.

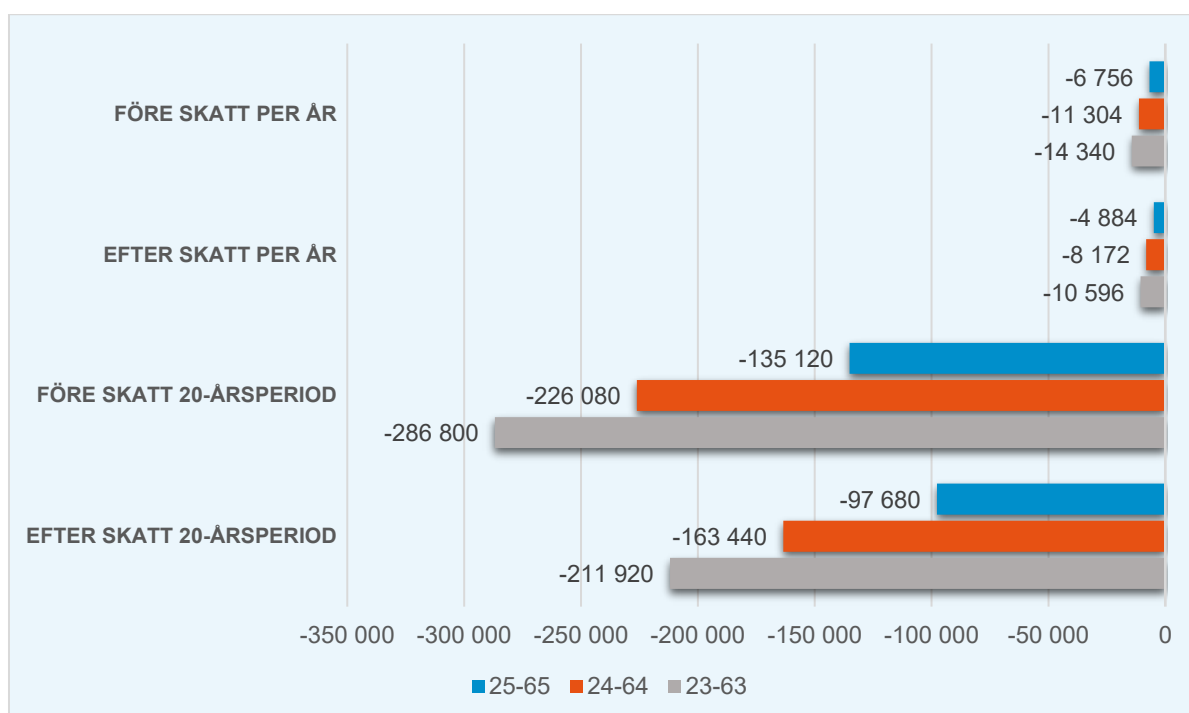
Tabell 7: Pensionsnivåer kr/mån för olika räkneexempel utan 66-årsregel samt differens mellan med och utan 66-årsregel, årskull 1958, slutlön 38 000 kr

Räkne- exempel arbetar åren	Garanti- pension	Total pension före skatt	Total pension efter skatt	Differens före skatt, kr	Differens efter skatt, kr	Differens före skatt, %	Differens efter skatt, %
26-66 år	508	23 138	18 913				
25-65 år	1 057	22 463	18 394	563	407	2,6%	2,3%
24-64 år	1 410	21 926	18 013	942	681	4,5%	3,9%
23-63 år	1 638	21 534	17 726	1 195	883	5,9%	5,2%

Källa: Egna beräkningar

För slutlön 38 000 kronor hamnar differensen under ett år på mellan 4 900 och 10 600 kronor (diagram 5). Under 20 års tid medför 66-årsregeln stora summor i förlust efter skatt för den som går tidigt i pension: 98 000 kronor för den som går i pension vid 65 år, 163 000 kronor med en pensionsålder på 64 år och 212 000 kronor vid pensionering vid 63 år.

Diagram 5: Effekt av 66-årsregeln på total pension kr/år och totalt över 20 år för olika räkneexempel, årskull 1958, slutlön 38 000 kr



Källa: Egna beräkningar

Sammanfattningsvis för de tre räkneexemplen handlar det varje månad om mellan 300 och 900 kronor i lägre total nettopension på grund av 66-årsregeln. Ju tidigare man går i pension desto större är den negativa effekten. På årsbasis handlar det om förluster på mellan 3 800 och 10 600 kronor. Eftersom den negativa effekten av 66-årsregeln kvarstår livet ut är det relevant att också se den totala effekten, som landar på mellan 75 000 och 212 000 kronor beroende på slutlön och ålder för pensionsuttag.

5. SUMMERING OCH SLUTSATSER

En individ som tar ut pension före sin riktålder förlorar ekonomiskt på flera sätt: dels blir den inkomstrelaterade allmänna pensionen lägre livet ut dels betalas högre skatt fram till året efter riktåldern och grundskydd kan fås först från och med årskullens riktålder. Till detta kommer alltså också effekterna av 66-årsregeln i garantipensionen.

Garantipensionen var tänkt som ett ekonomiskt stöd för en minoritet med låg eller ingen inkomstbaserad allmän pension. Men efter politiska beslut har 57 procent av seniorenna garantipension utbetald år 2024, för merparten utgör den en utfyllnad till inkomstbaserad pension. Samtidigt har medellivslängden ökat och i pensionssystemet ökar då automatiskt åldern till vilken man bör förlänga arbetslivet för att få en rimlig pension. Medelpensionsåldern har dock legat fast kring 65 år och istället har uttag av pension före pensionsåldern blivit allt vanligare. Både trygghetssystem som har drivit människor mot tidig pension och otillräckliga åtgärder för ett längre arbetsliv spelar in här. En riktålder har införts som medför att en rad pensionsrelaterade åldrar höjs succesivt, som åldern för garantipension och åldern för tidigaste uttag av allmän pension. Men flera opinionsundersökningar indikerar att stora grupper också framöver kommer att påbörja pensionsuttaget i förtid. Sammantaget kommer därmed 66-årsregeln, som ökar med riktåldern, att beröra långt fler pensionärer idag och imorgon än vad som var avsikten. Därmed påverkas hundratusentals personers totala pensionsnivå livet ut.

66-årsregeln innebär att när möjlighet till garantipension beräknas så används en inkomstrelaterad pension omräknad som om den hade tagits ut vid 66 års ålder, oavsett när pensionsuttaget sker. För den som tar ut allmän pension före sin riktålder blir då detta fiktiva inkomstpensionsbelopp i själva beräkningen högre. Det leder i sin tur till en lägre garantipension, jämfört med om den faktiska utbetalade inkomstpensionen hade legat till grund för beräkningen.

För personer med vanliga pensionsnivåer blir effekterna av 66-årsregeln betydande. De tre räkneexemplen har (liksom exemplet som tar ut pension vid riktåldern 66 år) slutlöner på 30 000, 34 000 respektive 38 000 kronor. När pensionsuttag sker vid 63, 64 och 65 år betyder 66-årsregeln mellan 300 och 900 kronor i lägre total pension efter skatt per månad. Skillnaderna dem emellan beror på slutlön och ålder för pensionsuttag, ju tidigare uttag desto större blir den negativa effekten. På årsbasis blir det förluster på 3 800–10 600 kronor efter skatt. Men effekten av 66-årsregeln kvarstår på pensionen livet ut, och sett totalt under en 20-årsperiod blir förlusten därför på mellan 75 000 och 212 000 kronor efter skatt.

Räkneexempel som tar ut pension vid 63-64 år eller vid 66 år har 40-åriga arbetsliv bakom sig och liknande lönenivå genom livet. Men skillnaden i pension dem emellan under hela pensionärlivet på grund av 66-årsregeln kan alltså bli omkring 150 000 till 200 000 kronor efter skatt. En annan aspekt är att även när garantipensionen beräknas utan 66-årsregel så kvarstår en skillnad i total pension mellan de olika uttagsåldrarna – ju senare uttag desto högre pension – och därmed lönar det sig oavsett att ta ut pension senare.

66-årsregeln medför att två vänner kan ha mycket likvärdig inkomst- och premiepension utbetald, men få ut vitt skilda belopp i garantipension. Eller så kan den ene med kortare arbetsliv men sent uttag få ut en högre garantipension (och en högre inkomstbaserad pension) än den andre som har arbetat fler år men gått i pension tidigare. Alternativt har två vänner samma garantipensionsnivå utbetald men olika nivå på utbetald inkomstgrundad pension. Dessutom kan en pensionär som tar ut pension före riktåldern ha en inkomstbaserad allmän pension som understiger gränsen på 17 655 kronor per månad, men ändå inte få någon garantipension alls.

Onekligen kan en hel del frågetecken uppstå när några vänner jämför sina pensioner. Men 66-årsregelns existens är okänd för flertalet av dagens och framtidens pensionärer, och även om man skulle känna till den är det minst sagt snårigt att ta reda på hur man som enskild påverkas av regeln vid olika lönenivåer, arbetsliv och uttagsåldrar. Detta försvårar förståelsen av pensionssystemet i allmänhet men också av hur olika pensionsdelar beräknas och påverkas av olika livsval. Det är därför viktigt att information om 66-årsregeln och dess effekter både förbättras och förenklas.

Avsikten med 66-årsregeln är att garantipensionen i ett senare skede inte ska kompensera för tidigt uttag, vilket är rimligt. Men den negativa effekten är som vi har sett betydande och storleken på denna kan därför ifrågasättas. Dessutom förlorar individen på ett tidigt pensionsuttag på flera andra sätt, och en person som pensionerar sig vid riktåldern får även utan en 66-årsregel fortsatt en högre total pension än personer med tidigt uttag.

För att 66-årsregeln ska kunna anses skäligen är det också grundläggande att alla människor kan försörja sig, genom arbete eller sociala ersättningar, till åldern när garantipension blir aktuell. Men det förefaller som att varken trygghetssystem, pensionsålderssignaler eller åtgärder för ett längre arbetsliv har stöttat människor i denna kontext. Tvärtom har andelen som tar ut pension i förtid ökat och många väntas ta ut pension före riktåldern också framöver. Här har förstås politiken ansvaret att se till så att samspelet mellan trygghetssystem, arbetsmarknad och pensionssystem fungerar, och överväga om det är rimligt att individen ska betala genom lägre pension när det brister i detta samspel.

Utöver ett fungerande samspel mellan olika system och regelverk måste informationen om 66-årsregeln förbättras avsevärt. Det kan, som nämnts, ifrågasättas om storleken på den negativa effekten av 66-årsregeln ska vara av den magnitud den är idag, dessutom påverkas långt fler personer av 66-årsregeln numer. Men det finns även en rad andra brister i pensionssystemet, inte minst att det lönar sig dåligt att arbeta ihop sin pension. Således är det en hel del som inte blivit som det var tänkt. Det är därför viktigt att pensionssystemet ses över i sin helhet.

KÄLLOR

Rapporter, propositioner

Pensionsmyndigheten, Pensionsåldrar och arbetslivets längd - svar på regleringsbrevsuppdrag 2023. April 2023

Pensionsmyndigheten, Effekter av lagändringen för garantipension och bostadstillägg, augusti 2022. September 2022

Socialdepartementet, Garantipension, m.m. Prop. 1997/98:152

SPF Seniorerna, Skrift Nr 3 2021 - Hur påverkas garantipensionen av pensionsuttag före 65 år? Och hur samspelar detta med trygghetssystemen och pensionssystemet i övrigt?

Statistik mm

Pensionsmyndighetens databas, Garantipension

Pensionsmyndigheten, Typfallsmodellen version 4.62

SCB:s databas, Ettårig livslängdstabell för hela riket efter kön och ålder

Webbsidor mm

Pensionsmyndigheten webbsida, Jobba längre ger högre pension. Uppdaterad 12 februari 2024

Pensionsmyndigheten webbsida, Garantipension. Uppdaterad 27 december 2023

Pensionsmyndigheten pressmeddelande, Bosatta utanför Sverige får inte längre garantipension. 28 september 2022

Swedbank pressmeddelande, Allt fler som närmar sig pension oroar sig för att den inte ska räcka. 12 januari 2024

TCO webbsida, Hälften går i förtid – så ser tjänstemännen på att arbeta till riktåldern. 16 januari 2024

BILAGA – GARANTIPENSIONEN

I pensionssystemet finns ett grundskydd riktat till seniorer med låga inkomster, som finansieras via statskassan. I grundskyddet ingår garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. För att kunna erhålla grundskydd krävs sedan 2023 att man är 66 år och äldre, före dess gällde 65 års ålder. I denna rapport ligger fokus på garantipensionen för födda 1938 och senare (medan garantipensionsreglerna för födda 1937 skiljer sig något, som följd av övergången från ATP-systemet till det reformerade pensionssystemet).

Garantipension är den del av grundskyddet som har minst behovsprövning och den räknas enbart av mot individens allmänna inkomstgrundade pension (inkomst/tilläggs pension, premiepension samt eventuell änkepension eller utländsk pension). Den prövas inte mot tjänstepension, privat pension eller andra inkomster, och inte heller mot hushållets samlade inkomster. Men olika belopp och gränser gäller för gifta och ogifta. Sammantaget handlar garantipensionen mer om ett stöd för generell konsumtion än om stark behovsprövning.

Garantipensionen ska ge ett ekonomiskt skydd för de som av olika skäl inte har kunnat skaffa sig en tillräcklig inkomstgrundad pension under livet, för merparten är den en utfyllnad till inkomstpensionen. För rätt till full garantipension krävs 40 års bosättningstid i Sverige, har man bott kortare tid minskas garantipensionen med 1/40 per år. Från och med den 1 januari 2023 ges inte garantipension längre till bosatta inom EU/EES. Garantipensionen är prisindexerad och förändras årligen med inflationen, med andra ord är den tänkt att ge bibehållen köpkraft och dess basnivåer och olika gränser uttrycks i prisbasbelopp.

Under perioden 2005-2016 växte det totala antalet pensionärer, medan andelen med grundskydd minskade från strax över 50 procent år 2005 till omkring 36 procent år 2016. De totala utgifterna för garantipension minskade också över tid, från 25 miljarder år 2003 till 14 miljarder år 2020. Men år 2024 har alltså 57 procent av pensionärerna i Sverige garantipension utbetald, och årskostnaden har vuxit till drygt 33 miljarder kronor.

Garantipensionen har en övre maximal nivå på årsbasis på 2,43 prisbasbelopp för ogifta och 2,2 prisbasbelopp för gifta (fram till sommaren 2022 var det 2,181 respektive 1,951 prisbasbelopp). År 2024 är prisbasbeloppet fastställt till 57 300 kronor, vilket innebär att denna basnivå motsvarar 11 603 kronor för ogift och 10 505 kronor för gift person (i början på 2022: 8 779 respektive 7 853 kronor) per månad före skatt. Detta avser de personer som under yrkesåren inte har lönearbetat eller enbart gjort det i liten utsträckning. Ju högre inkomstgrundad pension desto mer av ett komplement utgör garantipensionen till den inkomstrelaterade pensionen. Det finns reduceringsregler som gör att garantipensionen försvinner helt vid en inkomstbaserad pension som överstiger 17 655 respektive 15 988 kronor för ogifta respektive gifta (12 794 respektive 11 389 kronor i början på 2022). Dessa gränsvärden gäller om man bott minst 40 år i Sverige och tar ut pension vid 66 års ålder.

Hur beräknas garantipensionen?

Beräkning av garantipension görs i två steg. I det första steget sker avräkning mot inkomstgrundad allmän pension till 100 procent, dvs krona för krona, medan det i det andra steget finns en minskningsregel som reducerar garantipension till viss del.

När de pensionsdelar som minskar en ogift persons garantipension *som högst* är på 6 016 kronor per månad (1,26 prisbasbelopp/år) får personen en garantipension på 11 603 kronor per månad (2,43 prisbasbelopp/år) minus den inkomstbaserade pensionen. För gift person gäller 5 444 kronor per månad (1,14 prisbasbelopp/år) respektive 10 505 kronor per månad (2,2 prisbasbelopp/år).

När de pensionsdelar som minskar en ogift persons garantipension är *högre än* 6 016 kronor per månad blir garantipensionen istället 5 587 kronor per månad (1,17 prisbasbelopp/år), men minus 48 procent av den del av de minskande pensionerna som överstiger 6 016 kronor. För en gift person gäller följande belopp: 5 444 kronor samt 5 061 kronor per månad (1,06 prisbasbelopp/år). Denna minskningsregel medför alltså att garantipensionen ges upp till en inkomstgrundad pension på 17 655 kronor per månad för ogifta (15 988 kronor för gifta).

Mer information finns på [Pensionsmyndighetens webbsida om garantipensionen](#)

www.spfseniorerna.se

Mars 2024

Box 38063, 100 64 Stockholm

Tel 08-692 32 50

info@spfseniorerna.se

